

Financiering van bedrijfsopvolging

Niet voor het eerst was in november 2016 in het nieuws dat het aantal boeren in Nederland hard daalt. Ditmaal waren de laatste cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) de aanleiding voor deze berichten. De meeste boeren van 55 jaar of ouder hebben geen opvolger klaar staan. Hierdoor zullen de komende jaren zo'n vijftienduizend boeren verdwijnen.

Tekst: Wolter Neutel / Illustratie: Henk van Ruitenbeek

Met name op de middelgrote en kleinere bedrijven staat geen opvolger klaar. Vaak wordt gesteld dat financiering één van de drempels is voor een gezonde bedrijfsovername.

Door de schaalvergroting ontstaan kapitaalintensievere bedrijven die steeds moeilijker over te nemen zijn. Financiering is altijd één van de grotere uitdagingen geweest in het overnameproces. Tegelijk is het zelden de financiering waar het op stuk loopt bij een overname, daarbij spelen vaak andere factoren. Wat is er wel veranderd in de afgelopen 10 jaar? En welke financieringsvormen zijn er?

Bancaire financiering

Het zal niet verrassen dat de bank in de meeste gevallen nog steeds de belangrijkste bron van financiering is bij bedrijfsopvolging.

In die zin is er weinig veranderd in de afgelopen jaren. Het verkrijgen van een bancaire financiering is echter wel aan steeds meer voorwaarden gebonden. Dat komt deels doordat de banken zelf ook aan strengere eisen gebonden zijn sinds de financiële crisis van 2008. Financieringsaanvragen worden zwaarder beoordeeld en de bank stelt eisen aan de hoeveelheid eigen vermogen die wordt meegebracht.

Waar kijkt de bank naar bij een financieringsaanvraag?

1. De ondernemer staat voorop. Er moet vertrouwen zijn in de ondernemer dat hij/zij het bedrijfsplan dat er ligt waar gaat maken. De opvolger zal zich moeten verkopen aan de bank, laten zien dat de benodigde ondernemerskwaliteiten en de visie aanwezig zijn. De bank wil erop kunnen vertrouwen dat het geld terugkomt.

2. Het bedrijfsplan wordt op inhoud getoetst. Wat voor plannen liggen er? Op welke aandelen zijn de berekeningen gebaseerd? Zijn vervangingsinvesteringen meegenomen in de berekeningen? Is er voldoende eigen vermogen?
3. De rentabiliteit van het bedrijf is ook belangrijk bij de financieringsaanvraag: kan de ondernemer aan de verplichtingen voldoen? Hierbij wordt zowel gekeken naar het verleden als naar de prognose.

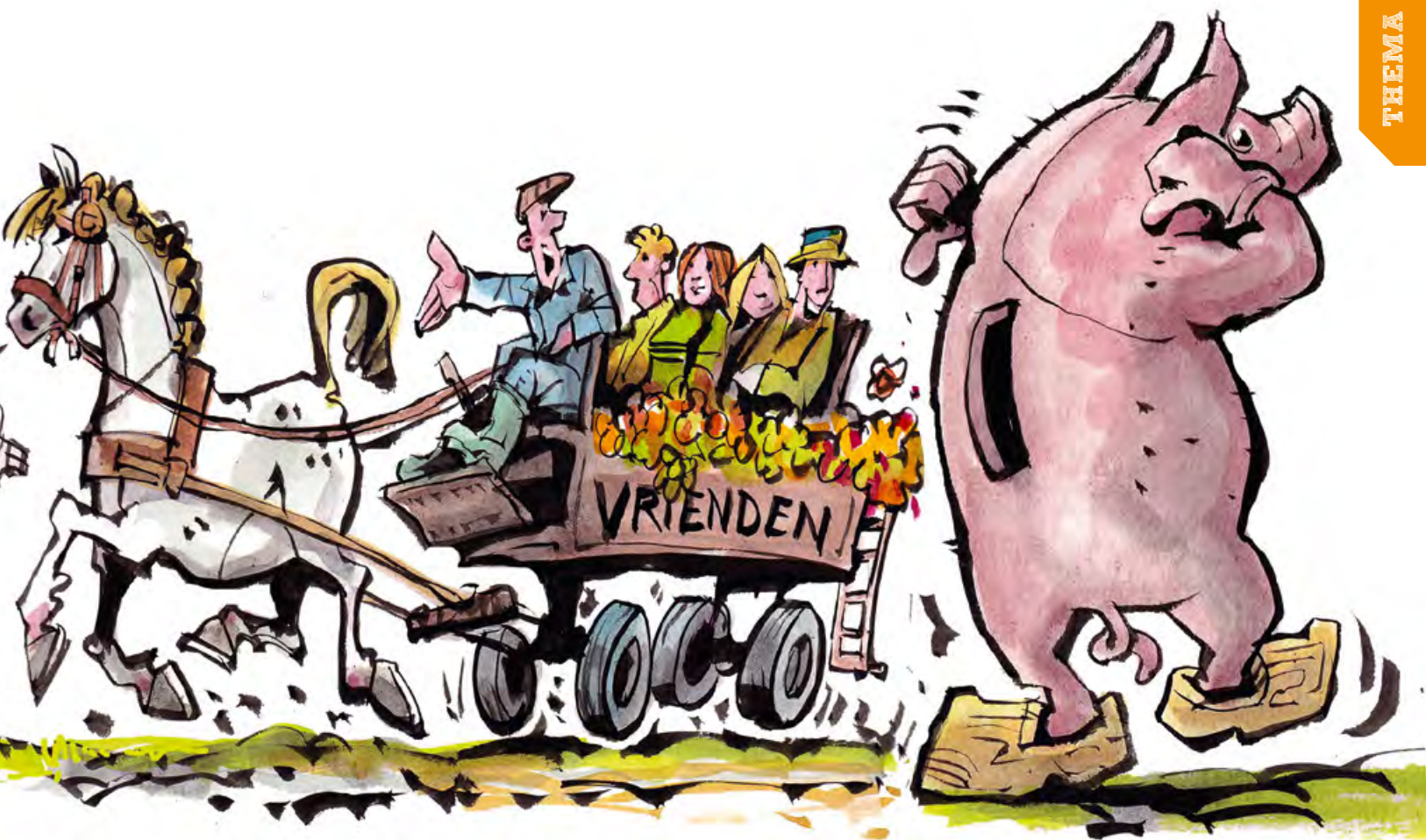
Financiering door familie

In de agrarische sector komen veel familiebedrijven voor die van generatie op generatie over gaan. Dit heeft als voordeel dat er bij de overdracht veel vermogen in het bedrijf gelaten wordt. Zou dit niet gebeuren, dan zouden veel bedrijven niet over te nemen zijn. Een deel van dit vermogen is echter wel bestemd voor de bedrijfsopvolgers of kinderen die het bedrijf niet overnemen.

Overdragers of andere familieleden kunnen hun vermogen in het bedrijf laten zitten. Dit is vaak aantrekkelijk, omdat vermogen als spaargeld op de bank niet veel opbrengt. Voor de opvolger is het ook aantrekkelijk, omdat van familie vaak wel geleend kan worden tegen een lagere rente dan de hypotheekrente.

Veranderingen

- De volatiliteit (schommeling) van de opbrengstprijzen is toegenomen. Hier moet je als ondernemer mee om kunnen gaan. Er moet voldoende eigen vermogen zijn om in slechte tijden klappen op te kunnen vangen. Hoe meer eigen vermogen, hoe (veel)krachtiger de onderneming.
- De courantheid van met name bedrijfsgebouwen maar ook grond in agrarische sector staat onder druk. Hoe waardeer je deze activa? Met veel stoppende boeren en strengere normen komen bedrijfsgebouwen leeg te staan.
- De bedrijven zijn groter geworden. Dat betekent dat er ook een groter eigen vermogen nodig is om de financiering rond te kunnen krijgen. ◀

Het hoofdmotief van degene die vermogen beschikbaar stelt is vaak echter niet financieel. Vaak is het familiemotief belangrijker. Bovendien wordt de familielening gezien als een veilige investering.

Commanditaire vennootschap

In een commanditaire vennootschap (cv) investeert de stille vennoot op basis van goed vertrouwen in de onderneming. Hier staat geen zeggenschap en vaak geen hypothecaire zekerheid tegenover. Mocht het überhaupt toch misgaan, dan mag de stille vennoot het verlies aftrekken van de belasting. Een stille vennoot zal wel inzicht vragen in het boekhoudrapport en de bedrijfsvoering. Financiering via een cv kan geschikt zijn voor een naast familielid, bijvoorbeeld een broer die een band met het bedrijf heeft. Voor bijvoorbeeld een buurman weegt het rendement van het geïnvesteerde vermogen mogelijk niet op tegen het risico.

Crowdfunding

Burgers die een band hebben met een agrarisch bedrijf, kunnen bereid zijn om ook te investeren in dit bedrijf. Dit kan variëren van giften tot langlopende financiële afspraken. De geldschietter is net als de voerleverancier en accountant een gewone crediteur en heeft geen hypothecaire zekerheid. Vertrouwen

is daarom een sleutelwoord in relatie tot de investerende burger en het bedrijf en ondernemer. Verder moet duidelijk zijn wat er met het geïnvesteerde bedrag gebeurt.

Hoewel crowdfunding in het algemeen sterk in opkomst is, is het in de landbouw nog redelijk beperkt. Dat komt voor een deel omdat er behoefte is aan langlopende leningen terwijl crowdfunding zich vaak op een kortere termijn richt. Crowdfunding is verder vooral geschikt voor projecten met een hoog 'aibaarheidsgehalte', zoals investeringen ten behoeve van duurzaamheid of dierenwelzijn.

Pacht

Een alternatieve financieringsvorm die zich inmiddels heeft bewezen is het pachten of huren van grond of gebouwen. Hiermee kan een bedrijf worden gestart of uitgebreid met minder kapitaal. Zeker startende bedrijven lopen zo de eerste jaren minder risico's. Pacht zorgt voor een betere liquiditeit dan het kopen van grond of gebouwen. Het bedrijf kan zo stap voor stap worden opgebouwd, in plaats van het in één keer te kopen.

Sale en leaseback en erfpacht

Een bedrijf kan zijn eigendom, bijvoorbeeld grond of kassen, verkopen aan een inves-

teerder en terug huren of pachten. Bij grond gebeurt dat vaak in de vorm van erfpacht, een mengvorm tussen eigendom en pacht. Het is wel belangrijk om goede afspraken te maken over de jaarlijkse erfpachtvergoeding. Ook moet worden gerealiseerd dat, afhankelijk van het type contract, het gebruiksrecht na de afgesproken periode (vaak 26 jaar) eindigt. De grond wordt na afloop van de erfpachtperiode vaak ook niet teruggekocht.

Vermogende investeerders

Een kredietunie is een coöperatie waarbij vermogende leden geld inleggen. De coöperatie financiert er ledenondernemers mee die geld nodig hebben. De ene ondernemer leent dus aan de andere ondernemer. Kredietunies zorgen ervoor dat er nieuwe kredietverstrekkers ontstaan die bedrijven uit de eigen bedrijfstak kunnen ondersteunen. Een redelijk vergaande vorm van alternatieve financiering is het betrekken van participatiemaatschappijen. Een participatiebedrijf neemt deel in het eigen vermogen van het bedrijf en kan ook achtergestelde leningen verstrekken. Houd er rekening mee dat een dergelijke partij een actieve aandeelhouder is, die zich ook zal bezighouden met de gang van zaken binnen het bedrijf. ☞